

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ 22:1 (2017), SS. 213-241.

TAKRİRÎ SÜNNETLE TEÂRUZ HALİNDEKİ KAVLÎ SÜNNET -LÂ SALÂTE Lİ CÂRİ'L-MESCİD İLLÂ Fİ'L-MESCİD- RİVÂYETİNE AİT SENEDLERİN KRİTİĞİ I*

Emine ERDOĞAN**

Öz

Bir hadis metni, tek tarîke sahip olabildiği gibi birden fazla tarîke de sahip olabilir. Tarîkin bir veya birden çok olması, hadisin ilk kaynaktan itibaren kim ya da kimler tarafından alındığı ile ilgili bir durumdur. İlk tabakada rivâyeti dinleyen ve başkalarına aktaran en az iki kişinin olması veya rivâyeti alan bir râvînin, hadis metnini birçok kişiye aktarması, tek bir rivâyet metninin birden çok senede sahip olmasını sağlamaktadır. İlgili tarîklerdeki râvîler hakkındaki cerh ve ta'dil değerlendirmeleri dikkate alınarak hadisin sıhhati ve teâruz fonksiyonuna sahip olup olmadığı ile ilgili bir çıkarımda bulunulabilir. Kavli sünnet ve takrîrî sünnetin de görünürde teâruz halinde bulunması durumunun, hakikatteki varlığı ya da yokluğu hakkındaki somut verilerin elde edilmesi için rivâyetlerin birbirinden farklı tüm senedlerinin hem parçacı hem de bütüncül bir şekilde incelenmesi, ince detaylara dikkat çekilmesi ve cerh-ta'dille ilgili araştırma yapılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Takrîrî Sünnet, Kavli Sünnet, Sened, Cerh, Ta'dil.

The Critique of all the Chains Related to the Narration of the Oral Sunnah- Lâ Salâte li Dâri'l-Mesjid illâ fi'l-Mesjid- in Conflict with the Tacit Sunnah I

Abstract

A text of hadith can have only one chain, or more than it. One chain or more of it are a case of who has or who have received the hadith from the first source. At least being of two narrator who listen to the narration and transmit it to others in the first layer, or transmitting of a narrator who has a narrative, has a single narration of the hadith text to many persons contribute to a single text of narrative has more than one chain. It is inferred about the truth of the hadith and whether or not it

* Bu makale, "Hz. Peygamber'in Teşri Yetkisinin Sınırını Tespitte Takriri Sünnetin Rolü" adlı devam etmekte olan doktora tezinden türetilmiştir ve daha önce hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

** Arş. Gör., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı.
emine.erdogan.23@hotmail.com

has a difference function by being taken into account evaluations of al-jarh wa't-ta'deel about the narrators in the relevant chains. It's necessary to examination of the all different chains of narration in a fragmentary and holistic way, attention to details and research on al-jarh wa't-ta'deel because of the different state oral sunnah and tacit sunnah in apparent to obtain concrete datas on its actual existence or absence.

Key words: Tacit Sunnah, Oral Sunnah, Chain, el-Jarh, et-Ta'deel.

Giriş

Mescide yakın olan kimsenin namazının sadece mescidde kabul olacağına dair rivâyet, Rasulullah (s.a.s.)'a ait bir fiilî ya da takrîrî naklini hâiz olmaması hasebiyle kavî sünnet kategorisinde değerlendirilmelidir. Kavî sünnetin, fiilî ya da takrîrî sünnetle teâruz halinde bulunması durumu ise bazı rivâyetlerin tahlilinde karşılaşılan bir durumdur. Bir kavî sünnet rivâyeti, takrîrî sünneti kapsayan başka bir hadis metni ile mefhumu bakımından ilk etapta teâruz halinde bulunabilir. Bu durum takrîri ihtiva eden bir nassın, kavî sünnet karşısındaki teşri yetkinliği olup olmadığını ortaya koyma ve takrîrin, kavî sünnet karşısındaki bağlayıcılığını izhar etme noktasında önem arz etmektedir. Rasulullah (s.a.s.)'ın teşri yetkisi bağlamında takrîrî sünnetin, kavî sünnetle teâruzu durumunda nasıl bir yaklaşımla hareket edilmesi gerektiğine dair örneklik teşkil etmesi için öncelikle kavî sünnet rivâyetinin senedleri kritize edilmelidir.

Mescide yakın olan kimsenin sadece mescidde kılacağı namazın kabul edileceğini beyan eden rivâyetin sıhhati hakkında herhangi bir araştırma ve inceleme yapmaksızın bağlayıcılığını kabul etmek, başka bir rivâyet veya nass ile ihtilaf halinde olduğunu düşünmek ya da zafiyeti bilindiği halde sıhhati malum bir rivâyetin bağlayıcılığını tahsis, takyid ve neshe muktedir olabileceği kanaatiyle hareket etmek metodolojik açıdan doğru bir yaklaşım olarak kabul edilemez. Bu sebeplerden hareketle öncelikle ihtilaf halinde olduğu düşünülen rivâyetlerin sıhhati hakkında bir araştırma yapılmalıdır. Aksi takdirde sıhhati tespit edilmeyen rivâyetler arasında ihtilaf olduğundan bahsetmek, teâruz halinde takrîrî sünnetin kavî sünnet karşısındaki bağlayıcılık fonksiyonunu vurgulamak ve misallerle bunu pratik olarak ortaya koymak mümkün değildir.

Bu çalışmada lafzı aynı olan rivâyetin birbirinden farklı tarîkleri tespit edilmiş ve rivâyet zincirlerinde yer alan râvîler hakkındaki cerh ve ta'dil ifadelerine yer verilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde her bir tarîkin altında sadece o tarîki bağlayan bazı çıkarımlar bulunmaktadır. Bir hadis metninin sıhhati hakkında yapılan araştırmaların ilk aşamasını, müstakil olarak her bir tarîkin temel özelliklerinin izhar edilmesi ve tespiti sadece araştırma ile mümkün

olan verilerinin ortaya konulması oluşturmaktadır. İkinci aşamasını, birbirinden farklı tüm tarîklerden elde edilen verileri birbiri ile kıyaslama, mütâbî ve şahid olma durumlarını tespit etme ve tüm hadis usulü ilkeleri çerçevesinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Yani birinci aşamada parçacı yaklaşılarak hadisin sıhhat durumunu etkileyecek bilgilere ulaşılmalı ve bazı değerlendirmelerde bulunulmalıdır. İkinci aşamada ise tüm tarîklere bütüncül bakılmalı ve kaynağı açısından, râvî sayısı ve bilgi değeri açısından, isnadı itibarıyla muttasıl veya munkatı olması bakımından, sıhhati veya hükmü bakımından ve son olarak da teâruz açısından tüm tarîklerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Birbirinden farklı lafızlara sahip mana itibarıyla aynı olan rivâyetler çalışma kapsamının dışında tutulmuştur. Nihâî amaç tek bir hadis metninin tüm tarîklerini tarayıp rivâyet metninin sıhhati hakkında isabetli bir hükümde bulunarak teâruzda bulunabilme gücüne sahip olup olmadığını tespit etmektir.

Bu gayeyle iki aşamalı olarak yaptığımız tasnîfât, bir taraftan bilgilerin sistematize edilmesini ve hata payı daha az olabileceği düşünülen hükümlerin çıkarılmasını sağlamış olmasına rağmen diğer taraftan makale düzeyini aşan bir yapıyı hâiz hale gelmiştir. Bu sebeple her bir adım ayrı bir çalışma olarak sunulacak ve bu makalede sadece birinci adım çalışmalarına yer verilecektir.

1. Takrîrî Sünnetle Teâruz Halinde Olduğu Düşünülen Kavli Sünnet Rivâyeti:

لَا صَلَاةَ لِحَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ

“Mescide yakın olan kimsenin namazı, sadece mescidde (kıldığı sürece) kabul olur.”

2. Rivâyete Ait Senedlerin Sahâbe Râvî Merkezli Tespiti ve Her Bir Senedin Genel Olarak Değerlendirilmesi

Hadis kaynakları tarandığında, mescide yakın olan kimsenin sadece mescidde kılacağı namazın kabul olacağına dair rivâyetin beş tane sahâbe tarafından nakledildiği görülmektedir. Bu sahâbe râvîler; Ali b. Ebû Tâlib, Ebû Hureyre ed-Devsî, Câbir b. Abdullah el-Ensârî, Âişe bnt. Ebû Bekir ve Abdullah b. Abbas (r.a.)’tır. Zikredilen rivâyet, hadis kaynaklarında on beş farklı yerde geçmektedir. Sahâbe râvî esas alınarak rivâyetler taksim edildiğinde sekiz tane rivâyetin tarîkinde Ali b. Ebû Tâlib, üç tane rivâyetin tarîkinde Ebû Hureyre ed-Devsî, iki tane rivâyetin tarîkinde Câbir b. Abdullah el-Ensârî, bir tane rivâyetin tarîkinde Âişe bnt. Ebû Bekir ve bir tane rivâyetin tarîkinde de Abdullah b. Abbas’ın yer aldığı görülmektedir.

Bu çalışmada temel gaye aynı metin ve senedin her geçtiği yere işaret etmek değildir. Çünkü sadece metnin geçtiği ve senedin yer almadığı ya da aynı senedin birçok defa bir eserin farklı yerlerinde bulunduğu çoğu zaman karşılaşılan bir durumdur. Gayemiz, hadisin farklı senedlerini tespit etmek ve onların değerlendirmelerini yaparak tüm farklı senedleri tahlil etmek olduğundan bir eserde sened ve metni mükerrer olan yerlere temas edilmeyecektir. Ancak ilgili tüm hadisler tetkik edilmek suretiyle farklı tarîklerin hepsi temyiz edilmiş ve mükerrerler çalışma alanının dışında bırakılmıştır.

2.1. Ali b. Ebû Tâlib Tarîkiyle nakledilen rivâyetler

Ali b. Ebû Tâlib tarîkiyle nakledilen birbirinden farklı sekiz tane tarîk tespit edilmiştir. Farklı eserlerde yer alan bu tarîkleri şu şekilde sıralayabiliriz:

2.1.1. Şâfiî (v. 204/819): el-Ümm¹

أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، وَعَبْرَةُ، عَنِ ابْنِ جَبَّانَ التَّنِيَّيِّ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَا صَلَاةَ لِحَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ، قِيلَ: وَمَنْ جَاؤَ الْمَسْجِدَ؟ قَالَ: مَنْ أَسْمَعَهُ الْمُنَادِي.

İmam Şâfiî ← Huşeym (b. Beşîr) ve diğerleri (Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Zâide b. Kudâme veya Cafer b. Avn olabilir) ← İbn Hıbbân et-Teymî (Yahya b. Saîd) ← Ebîhi (Saîd b. Hayyân) ← Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri²:

- Ali b. Ebû Tâlib (v. 40): 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika³, kim olduğu bilinmeyen meçhûl râvî⁴ ve Hz. Ali'nin talebesi⁵.

¹ Şâfiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. el-Abbâs ek-Kureşî el-Mekkî (v. 204), *el-Ümm*, Dâru'l-Marîfe, Beyrut 1410/1990, Ebvâbu's-Salât, c. VII, s. 174.

² Bütün senedlerde yer alan râvîlerin cerh ve ta'dil değerlendirmeleri muhaddislerin müşterek kanaatleri istikametinde yapılacak ve bu kanaatin temsili olarak bazı eserler kaynak olarak dipnotta zikredilecektir. Herbir muhaddisin bir râvî hakkında cerh ve ta'dile dair kullandıkları farklı lafızlar çalışma sınırlarının dışında tutulacak, râvî hakkındaki sika ve zafiyet kanaatlerine vurgu yapılacaktır. Şayet seneddeki herhangi bir râvî hakkında tenakuz içeren iki zıt yorum varsa –mesela hem sika hem münkeru'l-hadis ve kezzâb- denilmişse bu durumu açıklığa kavuşturmak için ilgili yerlerde metnin insicâmını bozmamak gayesiyle dipnotta ve gerektiği zaman da değerlendirme kısmında bilgilendirme yapılacaktır.

³ İclî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullah b. Salih (v. 261), *Marîfetü's-sikât min ricâli ehli'l-ilm ve'l-hadis ve mine'd-duafâ ve zikru mezâhibihim ve ahbârihim*, (thk. Abdulalim Abdulazim el Büstevî), Mektebetu'd-Dâr, Medine 1405/1975, I/397. sıra no: 582; İbn Hacer, Ahmed b. Ali Ebu'l-Fadl el-Askalânî (v. 852), *Takribü't-tehzîb*, (thk. Muhammed 'Avvâme), Daru'r-Raşîd, Halep, 1406/1986, sıra no: 2289, s. 234.

⁴ Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (v. 748), *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*, (thk. Ali Muhammed el-Becâvî), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, t.y., sıra no: 3157, II/132.

⁵ Mizzi, Cemalüddîn Ebu'l-Haccâc Yûsuf (v. 742), *Tehzibu'l-Kemâl*, (thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1415/1994, c. XX, s. 474.

- Yahya b. Saîd (v. 145): 6. tabaka, sika⁶, imam, sebt⁷.
- Huşeym b. Beşîr (v. 183): 7. tabaka, sika, kesîru'l-hadîs, sebt⁸ ve müdellis⁹.
- İmam Şâfiî
- Diğerleri: Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Zâide b. Kudâme veya Cafer b. Avn kastedilmiş olabilir. Çünkü bunlar, tespit edilen diğer tarîklerde Huşeym'in dışında Şâfiî'nin kendisinden hadis aldığı râvîlerdir.
- İmam Şâfiî

Değerlendirme¹⁰

Senedin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise İmam Şâfiî bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

İmam Şâfiî, isnadda farklı kişilerden rivâyeti aldığını ifade etmektedir. Zira kendisinden rivâyet ettiği kişileri, "Huşeym b. Beşîr ve onun dışındaki başka biri" şeklinde arz eder. Bu kullanımı sebebiyle, diğer tarîklere bakılmazsa kimi kastettiğinin bilinmesi mümkün değildir ve hadis hocalarından bir tanesinin meçhûl olarak kalması durumu söz konusudur. Ayrıca senedde, bazı râvîlerin asıl ve şöhret buldukları isimlerinden ziyade künye ve nisbeleri ile zikredildiği görülmektedir. Aynı künye ve nisbeye sahip râvîlerin her biri tespit edilerek, bir önceki ve bir sonraki râvî ile hoca veya talebe ilişkisi bulunanlar diğerlerinden aykılanmıştır. Tespit edilen râvînin şöhret bulan ismine senedde parantez içinde değinilmeye çalışılmıştır. Şöhret bulan ve asıl isimlerinin tespitinden sonra her bir râvî hakkında yapılan cerh ve ta'dil değerlendirmesine yer verilerek olması kuvvetle muhtemel bir karışıklık bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler

⁶ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, sıra no: 1976, c. II, s. 352; İbn Asâkir, Ebu'l-Kasım Ali b. el-Hasan b. Hibetullah (v. 571), *Târîhu Dimeşk*, (thk. Amr b. Ğurâme el-Umerî), Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1415/1995, c. XXXIX, s. 71; İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, (thk. Muhammed 'Avvâme), Daru'r-Raşid, Haleb, 1411/1991, sıra no: 7555, s. 590.

⁷ Zehebî, *el-Kâşif fi ma'rifeti men lehû rivâye fi'l-kütübi's-sitte*, Dâru'l-Kible, Cidde, 1413/1992, sıra no: 6173, c. II, s. 366.

⁸ İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' Ebû Abdullah el-Basrî ez-Zührî (v. 230), *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, (thk. Muhammed Abdulkadir Ata), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1410/1990, sıra no: 3422, c. VII, s. 228.

⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 5979, II/338. İclî, Huşeym b. Beşîr'in tedlis yapmasına rağmen hadiste hafız ve sika olduğunu düşünmektedir. Bkz. İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, sıra no: 1912, c. II, s. 334.

¹⁰ Her bir rivâyet tarîkinin altında sadece o senedle alakalı değerlendirmeler yapılacaktır. Genel olarak tüm senedler hakkında bazı yorumlarda bulunabilmek ve hadis usulü prensipleri çerçevesinde sıhhatli tespitler elde etmek için parça mesabesindeki her senedin -ince detayları varsa göz ardı etmeksizin- değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği fikri hasıl olmaktadır. Aksi takdirde hatalı birçok çıkarımda bulunulması durumuna zemin hazırlanacağı düşünülmektedir. Tüm hadis usulü prensipleri çerçevesinde, bütün senedlerin istikra metodu ile yorumu ise makale hacmini aşan kemiyeti ortadan kaldırma maslahatına binaen, başka bir makalede ele alınacaktır.

neticesinde İmam Şâfiî'nin el-Ümm adlı eserinde Hz. Ali tarîkiyle naklettiği rivâyette hiçbir zayıf râvînin bulunmadığı söylenebilir. Tedlis yaptığı bilinen iki râvînin bulunması ya da biri tarafından meçhûl olduğu ifade edilen başka bir râvînin varlığı bu çıkarıma mani bir durum teşkil etmemektedir. Zira sika râvîlerin tedlisi zafiyet sebebi olarak görülmemektedir. Aynı şekilde bazı alimler tarafından adaleti ve zabtı bilinen bir râvînin, herhangi bir muhaddis tarafından meçhûl olduğunun dile getirilmesi, onun malûm bir râvî olduğuna engel teşkil edemez¹¹.

2.1.2. Musannefi Abdurezzâk b. Hemmâm es-San'ânî (v. 211/826):

Musannef¹²

عَنِ النَّوَوِيِّ، وَابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَبِيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ "، قَالَ النَّوَوِيُّ فِي حَدِيثِهِ قِيلَ لِعَلِيِّ: " وَمَنْ جَارُ الْمَسْجِدِ؟ "، قَالَ: " مَنْ سَمِعَ الْبَدَاءَ "

Abdurezzâk b. Hemmâm es-San'ânî ← (Süfyan) es-Sevrî ve (Süfyan) b. Uyeyne ← Ebû Hayyân (Yahya b. Saîd) ← Ebîhi (Saîd b. Hayyân) ← Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika, meçhûl râvî.
- Yahya b. Saîd: 6. tabaka, sika.
- Süfyan b. Uyeyne (v. 198):¹³ 8. tabaka, imam, hafız, hüccet¹⁴, sika¹⁵.
- Süfyan es-Sevrî (v. 161): 7. tabaka, sika¹⁶, imam¹⁷, hafız¹⁸, hüccet, itkan, hıfz ve marifet sahibi¹⁹.

¹¹ İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müde'llisîn (Ta'rîfi ehli't-takdîs bi merâtibi'l-mevsufîn bi't-tedlis)*, thk. Asım b. Abdullah el-Karîvîti, Mektebetü'l-Menâr, Ürdün, 1404, s. 16.

¹² Abdurrezzak b. Hemmâm, Ebû Bekir Abdurrezzak b. Hemmâm es-San'ânî, *Musannef*, (thk. Habiburrahman el-Âzâmî), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1403, hadis sıra no: 1915, c. I, s. 497-498.

¹³ Ali b. Medîni, Ali b. Abdullah b. Ca'fer es-Sa'dî el-Medîni (ö. 230/845), *el-İlel*, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1980, sıra no: 4, s. 38; Hatîb el-Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit (v. 463), *Târîhu Bağdâd (Târîhu Medîneti's-Selâm) ve ahhbâru muhaddisîha ve zikru kuttânihâ el-ulemâ min ğayri ehlihâ ve vâridihâ*, (thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1422/2001, sıra no: 4717, c. X, s. 256.

¹⁴ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, t.y., sıra no: 249, c. I, s. 262.

¹⁵ İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 631, I/417. Süfyan b. Uyeyne'nin sadece sika râvîlerden tedlis yaptığına dair İbn Hacer'in ifadeleri mevcuttur. Sika râvîlerden yapılan tedlis hadis alimleri tarafından hafız, sika ve hüccet kabul edilen bir muhaddisin cerh sebepleri arasında kabul edilmediği için metinde tedlisine dair bilgi verilmemiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müde'llisîn ve ta'rîfi ehli't-takdîs bi merâtibi'l-mevsufîn bi't-tedlis*, (thk. Asım b. Abdullah el-Karîvîti), Mektebetü'l-Menâr, Ürdün, t.y., sıra no: 52, s. 32.

- Abdurezzâk b. Hemmâm es-San'ânî

Değerlendirme

Senedin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise Abdurezzâk b. Hemmâm bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

İsnadda, bazı râvîlerin asıl ve şöhret buldukları isimlerinden ziyade künyeleriyle zikredildiği görülmektedir. Râvînin şöhret bulan ismine senedde parantez içinde değinilmeye çalışılmıştır. Şöhret bulan ve asıl isimlerinin tespitinden sonra her bir râvî hakkında yapılan cerh ve ta'dil değerlendirmesine yer verilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde Abdurezzâk b. Hemmâm'ın Hz. Ali tarîkiyle naklettiği rivâyette hiçbir zayıf râvînin bulunmadığı söylenebilir. Bir muhaddis tarafından meçhûl olduğu ifade edilen ancak bazı muhaddislerce hadis rivâyeti konusunda o râvînin adalet ve zabt sahibi olduğunun bilinmesi ve sika olduğunun kabul edilmesi hasebiyle seneddeki râvînin malum olduğuna hükmedilmektedir. Zira bir râvînin, az sayıda muhaddis tarafından ya da o muhaddis alimin yaşadığı coğrafyada ve hadis aldığı hocaları arasında bilinmiyor olması tabîi bir durumdur. Bu durum ise genel olarak muhaddisler arasında sika olmakla bilinen bir râvînin meçhûl kabul edilmesini ve zayıf râvî olarak telakki edilmesini gerektirecek bir illet değildir. Ayrıca bu tarîkte birbirlerinin hem hadis hocası hem de hadis talebesi olan Süfyan b. Uyeyne ve Süfyan es-Sevrî bulunmakta olup es-Sevrî'nin yaş olarak kendisinden daha küçük olan İbn Uyeyne ile aynı tabakada hadis metnini aldığı görülmektedir.

2.1.3. İbn Ebî Şeybe (v. 235/850): Musannef²⁰

حَدَّثَنَا هُمَيْمٌ، قَالَ: نَا أَبُو حَيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ "، قَالَ: قِيلَ لَهُ: وَمَنْ جَارُ الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: " مَنْ أَسْمَعُهُ الْمُنَادِي "

İbn Ebî Şeybe ←Huşeym (b. Beşîr) ←Yahya b. Saîd (Ebû Hayyân) ←Ebîhi (Saîd b. Hayyân) ←Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri²¹:

¹⁶ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 2445, s. 244.

¹⁷ İbn Hacer, *Lisânu'l-mizân*, (thk. Abdulfettah Ebû Ğudde), Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Beyrut, 1423/2002, sıra no: 1002, c. IX, s. 314.

¹⁸ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 198, c. I, s. 203.

¹⁹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 4716, c. X, s. 219.

²⁰ Ebû Bekir b. Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Kûfî (v. 235), *Musannef*, (thk. Muhammed Avvâme), Dâru'l-Kible, y.y., t.y., Salât, (hadis no: 3488), c. III, s. 195-196.

²¹ Aynı râvîlerin birbirinden farklı senedlerde bulunması durumu söz konusudur. Dipnotta tekrara düşülmemesi ve farklı senedlerde zikredilen aynı râvîlerin fark edilebilmesi için mükerrer râvîler

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika, meçhûl râvî.
- Yahya b. Saîd: 6. tabaka, sika.
- Huşeym b. Beşîr (v. 183) 7. tabaka, sika.
- İbn Ebî Şeybe

Değerlendirme

Rivâyet zincirinin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise İbn Ebî Şeybe bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

Senedde künyeleri ile zikredilen râvîlerin asıl ve şöhret buldukları isimler tespit edildikten sonra haklarındaki cerh ve ta'dil yorumlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler çerçevesinde rivâyette zayıf râvînin bulunmadığı söylenebilir. Ancak bir muhaddis tarafından meçhûl olduğu ifade edilen ve çoğu muhaddis tarafından sika olarak telakki edilen bir râvînin olduğunu da dile getirmek gerekmektedir.

2.1.4. Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir (v. 319/932): el-Evsat fi's-sünen ve'l-icmâ' ve'l-ihtilâf²²

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، وَابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ " . قَالَ الثَّوْرِيُّ فِي حَدِيثِهِ: فَقِيلَ لِعَلِيٍّ: وَمَنْ جَارُ الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: " مَنْ سَمِعَ النَّبَاءَ " .

Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir ← İshâk (b. Râhûye) ← Abdurrezâk (b. Hemmâm) ← (Süfyan) es-Sevrî ve (Süfyan) b.. Uyeyne ← Ebû Hayyân (el-Münzir el-Eşcaî) ← Ebîhi (Zer b. Abdullah b. Zurâre) ← Ali b. Ebû Tâlib

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Zer b. Abdullah b. Zurâre (v. 100/yüzden önce²³): 6. tabaka²⁴, sika²⁵.
- el-Münzir el-Eşcaî: 3. tabaka²⁶, zaifu'l-hadîs, meçhûl²⁷.

hakkında yapılan cerh ve ta'dil değerlendirmelerinin geçtiği kaynaklar sadece ilk kullanıldıkları yerlerde zikredilmiştir.

²² İbn Münzir, Ebû Bekir Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir en-Neysâbûrî (v. 319), *el-Evsat fi's-sünen ve'l-icma ve'l-ihtilâf*, (thk. Ebû Hammâd Sağîr Ahmed b. Muhammed Hanîf), Dâru't-Tayyibe, Riyad 1405/1985, İmamet, hadis no: 1907, c. IV, s. 137.

²³ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 1840, s. 203.

²⁴ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 1840, s. 203.

²⁵ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, Meclisu Dâiretü'l-Maarif en-Nizamiyye, Haydarabad, 1325, sıra no: 416, c. III, s. 218; *Takrîbu't-tehzîb*, s. 203.

- Süfyan b. Uyeyne: 8. tabaka, sika, hafız, hüccet.
- Süfyan es-Sevrî: 7. tabaka, sika, hafız, hüccet hem talebesi²⁸ hem hocası²⁹.
- Abdurezzâk b. Hemmâm es-San'ânî (v. 211)³⁰: 9. tabaka, sika³¹, hafız³².
- İshâk b. Râhûye (v. 238): 10. tabaka, sika, hafız³³ ve Abdurezzâk b. Hemmâm'ın talebesi³⁴.
- Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir (v. 318)

Değerlendirme

Tarîkin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise İbn el-Münzir bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

Şöhret bulan ve asıl isimlerinin tespitinden sonra her bir râvî hakkında yapılan cerh ve ta'dil değerlendirmesine yer verilmiş ve bu râvîlerden bir tanesinin za'ifu'l-hadis olduğu tespit edilmiştir. Diğer râvîlerin ise ta'dili ile alakalı değerlendirmeler bulunmaktadır. Ayrıca bu senedde de bazı râvîlerin sadece künyelerine yer verildiği için asıl ismi tespit edilerek bu sonuçlara varılmıştır.

²⁶ Cerh ve ta'dil eserlerinde sadece Abdullah b. Mesud'dan hadis rivâyet ettiği bildirilmektedir. Bkz. Bkz. Yahya b. Maîn, *et-Târîh*, (thk. Ahmed Muhammed Nûr Seyf, Merkezü'l- Bahsi'l-İlmî ve İhyâu't-Turâsî'l-İslâmî, Mekke, 1399/1979, sıra no: 1701, III/352.

²⁷ Râvî için Dûlâbî, kizb; Yahya b. Maîn, "Onun hakkında bilgim yok." demiştir. Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 876, c. IV, s. 460.

²⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 2413, c. XI, s. 185.

²⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 2413, c. XI, s. 179.

³⁰ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrâhim (v. 256), *et-Târîhu'l-kebîr*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, t.y., sıra no: 1933, c. VI, s. 130.

³¹ İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 1097, c. II, s. 93; Zehebî, Ebû Abdullah Şemsü'd-dîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (v. 748), *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, (thk., Ali Muhammed el-Becâvî), Dâru'l-Ma'rîfe, Beyrut, t.y., sıra no: 5044, c. II, s. 609.

³² Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 3362, c. I, s. 651; İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 4064, s. 354. Abdurezzâk b. Hemmâm, cerh ve ta'dil alimleri tarafından sika kabul edilmektedir. Onun şii mezhebine mensup olması ta'diline mani kabul edilmemiştir. Bkz. İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 1097, II/93. Müteşeddîd kabul edilen İbn Adiy (v. 365/976) mezkur râvînin ismine el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl adlı eserinde yer vermektedir. İbn Adiy (v. 365/976), *el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl*, sıra no: 1493, c. V, s. 311. Fakat cerh ve ta'dilde mütevassıt alimlerin kanaatleri genel olarak kabul edilmektedir. İbn Adiy, Abdullah b. Adiy b. Abdullah b. Muhammed Ebû Ahmed el-Cürcânî (v. 365), *el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl*, (thk. Yahya Muhtar Gazzâvî), Dâru'l-Fikr, Beyrut 1409/1988, sıra no: 1493, c. V, s. 311; İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 109, c. II, s. 93.

³³ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 332, s. 99.

³⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 332, c. XI, s. 374.

2.1.5. Beyhakî (v. 458/1066): Marifetu's-sünen ve'l-âsâr³⁵

أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ، قَالَ: قَالَ الشَّافِعِيُّ فِيمَا بَلَغَهُ عَنْ هُشَيْمٍ وَعَبْدِهِ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْهُ، قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ، قِيلَ: وَمَنْ جَارَ الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: مَنْ أَسْمَعَهُ الْمُنَادِي "، أَوْزَدَهُ عَلَى طَرِيقِ الْإِلْتِمَامِ، وَرَوَى مِنْ وَجْهِ آخَرَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مَرْفُوعًا، وَهُوَ ضَعِيفٌ

Beyhakî ←Ebû Saîd (Muhammed b. Musa) ←Ebu'l-Abbâs (Muhammed b. Yakub el-Umevî) ←er-Rebî' (b. Süleyman) ←Şâfîi ←Huşeym (b. Beşîr) ve diğerleri (Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Zâide b. Kudâme veya Cafer b. Avn olabilir) ←Ebû Hayyân et-Teymî (Yezid b. Hayyân) ←Ebîhi (Hayyan b. Hasîn) ←Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib (v. 40): 1. tabaka.
- Hayyân b. Hasîn: 3. tabaka ³⁶, sika³⁷ ve Hz. Ali'nin talebesi³⁸.
- Yezid b. Hayyân: 4. tabaka, sika³⁹.
- Huşeym b. Beşîr (v. 183): 7. tabaka, sika.
- Diğerleri: Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Zâide b. Kudâme veya Cafer b. Avn kasedilmiş olabilir. Çünkü bunlar, tespit edilen diğer tarîklerde Huşeym'in dışında Şâfîî'nin kendisinden hadis aldığı râvîlerdir.
- Muhammed b. İdris eş-Şâfîî (v. 204)⁴⁰ 9. tabaka, hafız⁴¹.
- er-Rebî' b. Süleyman (v. 270⁴²/274⁴³) 11. tabaka, hafız⁴⁴, sika⁴⁵.

³⁵ Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Horasânî (v. 458), *Marifetu's-sünen ve'l-âsâr*, (thk. Abdulmu'ti Emin Kal'acî), Câmiatu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, Karatîşi-Pakistan; Dâru'l-Kuteybe, Dimeşk-Beyrut; Dâru'l-Va'y, Halep-Kahire; Dâru'l-Vefâ, Mansûra-Kahire, 1412/1991, hadis no: 5606, Salât, c. IV, s. 104.

³⁶ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, sıra no: 1596, s. 184.

³⁷ İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, sıra no: 129, c. III, s. 67; *Takribu't-tehzib*, sıra no: 1596, s. 184; İbn Hibbân, *es-Sikât*, c. IV, s. 170.

³⁸ İsmi ile değil de künyesi ve nisbesi ile Hz. Ali'den hadis rivâyet edenler arasında "Ebu'l-Heyyâc el-Esedî" şeklinde zikredilmektedir. Bkz. Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl*, c. XX, s. 479.

³⁹ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, sıra no: 7706, s. 600. Cerhte müteşeddî olduğu bilinen Nesâî, Yezid b. Hayyân'ın sika olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca kendisinden hadis de rivâyet etmiştir. Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl*, sıra no: 6980, c. XXXII, s. 112-113.

⁴⁰ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, s. 467.

⁴¹ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 354, c. I, s. 365.

⁴² İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed Ebî Hatim et-Temîmî el-Büstî (v. 354), *Kitâbü's-Sikât*, Matbaâtu Meclisi Dairetü'l-Meâ'rifi'l-Osmaniyye, Haydarabad 1393/1973, sıra no: 13220, c. VIII, s. 240.

⁴³ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 1534, c. I, s. 392.

⁴⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 1534, c. I, s. 392.

- Muhammed b. Yakub el-Umevî (v. 346) 14. tabaka, sika, hafız⁴⁶.
- Muhammed b. Musa (v. 421): 17. tabaka, sika⁴⁷.
- Beyhakî

Değerlendirme

Senedin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise Beyhakî bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

İsnadda, bazı râvîlerin asıl ve şöhret buldukları isimlerinden ziyade künye ve nisbe ile zikredildiği görülmektedir. Şöhret bulan ve asıl isimlerinin tespitinden sonra her bir râvî hakkında yapılan cerh ve ta'dil değerlendirmesine yer verilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde Beyhakî'nin, Hz. Ali tarîkiyle naklettiği rivâyette hiçbir zayıf râvînin bulunmadığı söylenebilir. Daha önce zikredilen tarîklerde sıhhatte zafiyete sebep olan bazı unsurları zikreden muhaddis sayısı az olsa da zafiyete delalet eden ve bir râvîye nisbet edilen cerh vasıflarına yer vermişlerdir. Ancak bu senedde hiçbir cerh ve ta'dil alimi tarafından mecrûh olarak görülen bir râvî bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tarîkte yer alan râvîlerin tamamının sika olduğuna dair ittifak halinin bulunduğu söylenebilir ve bu isnadın en kuvvetli isnad olduğu da dile getirilebilir. Ancak Şafii'nin "ğayruhu" şeklinde yer verdiği ve ismini zikretmediği râvînin kim olduğu hakkında yapılan çıkarımların isabetli olmaması halinde Yezid b. Hayyân'dan hadisi alan iki kişiden birinin bilinmemesi ve meçhûl olarak kalması hali zuhur eder. Bu gerekçe ile "ğayruhu" şeklinde zikredilen râvînin bulunduğu tarîkin zafiyetinden, Huşeym b. Beşîr'in bulunduğu tarîkin ise ittifakla sıhhatinden bahsedilebilir.

2.1.6. Beyhakî (v. 458/1066): es-Sünenü'l-kübrâ⁴⁸

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ، ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنبَأَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، ثنا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، ثنا زَائِدَةُ، ثنا أَبُو حَيَّانَ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ رَضِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ "

⁴⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, sıra no: 13220, c. VIII, s. 230; İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, sıra no: 473, c. III, s. 246; İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, s. 206.

⁴⁶ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (v. 774), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, (thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki), Dâru'l-Hicr, y.y. , 1423/2003, c. XV, s. 232-233.

⁴⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ansî, *Misbâbu'l-erîb fi takribi'r-ruvâti'llezîne leysû fi takribi't-tehzib*, Mektebetu's-San'â el-eseriyye, Yemen ve el-Fârûku'l-Hadîse, Mısır, 1426/2005, 2009, sıra no: 25882, c. III, s. 238. Müellif, râvîyi Zehebî'nin sika kabul ettiği kişi olarak nakletmektedir.

⁴⁸ Beyhakî, Ebû Bekir el-Beyhakî Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (v. 458), *es-Sünenü'l-kübrâ*, (thk. Muhammed Abdulkadir Atâ), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2003, hadis no: 4942, Salât, c. III, s. 81.

Beyhakî ← Muhammed b. Abdullah (Hâkim en-Neysâbûrî) ← Ebû Bekir (Ahmed b. İshak) ← Muhammed b. Ahmed ← Muâviye b. Amr ← Zâide (b. Kudâme) ← Ebû Hayyân et-Teymî (Yahya b. Saîd) ← Ebî (Saîd b. Hayyân) ← Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika.
- Yahya b. Saîd: 6. tabaka, sika.
- Zâide b. Kudâme (v. 161)⁴⁹: 7. tabaka, sika⁵⁰, sebt⁵¹.
- Muâviye b. Amr (v. 214)⁵²: 9. tabaka, sika⁵³.
- Muhammed b. Ahmed (v. 291)⁵⁴: 12. tabaka, sika⁵⁵.
- Ahmed b. İshak (v. 342): 14. tabaka, sika⁵⁶.
- Hâkim en-Neysâbûrî (v. 405): 17. tabaka, sika, hafız⁵⁷.
- Beyhakî

Değerlendirme

Rivâyet zincirinin muntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise Beyhakî bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

Daha önce zikredilen tarîklerde yer alan Saîd b. Hayyân hakkında, Zehebî'nin meçhûl râvî olduğu telkinini burada da hatırlatmak gerekmektedir. İbn Hacer ve İclî ise aynı râvînin sika ve makbul olduğunu düşünmektedir. Diğer râvîler hakkında ise sika, sebt ve hafız tabirleri kullanılmakta olup adalet ve zabt sahibi oldukları beyan edilmiştir. Bu tarîkte de diğer tarîklerde olduğu gibi sadece künye ve nisbeleri zikredilen râvîler bulunmaktadır.

⁴⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, sıra no: 3482, c. VIII, s. 499.

⁵⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-kübrâ*, c. VIII, s. 499. sıra no: 3482; İbn Hıbbân, *es-Sikât*, sıra no: 8019, c. VI, s. 339.

⁵¹ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 1982, s. 213.

⁵² Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, c. XXVIII, s. 209.

⁵³ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, c. XXVIII, s. 208-209.

⁵⁴ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 259, c. II, s. 236.

⁵⁵ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 259, c. II, s. 236.

⁵⁶ Kasım b. Kutluboğa, Ebu'l-Fidâ Zeynüddin el-Hanefî (v. 879), *es-Sikât mimmen lem yekaa fi'l-kütübî's-sitte*, Merkezu'n-Nu'man li'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, San'â, 1432/2011, sıra no: 52, c. I, s. 275.

⁵⁷ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 962, c. I, s. 1039.

2.1.7. Beyhakî (v. 458/1066): es-Sünenü'l-kübrâ⁵⁸

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدٍ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا أسيدُ بْنُ عَاصِمٍ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، عَنْ سُنَيْيَانَ، ثنا أَبُو حَيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ " لا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ " فَقِيلَ لَهُ: وَمَنْ جَارَ الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: " مَنْ أَسْمَعُهُ الْمُنَادِي "

Beyhakî ← Ebû Abdullah (Hâkim en-Neysâbûrî) ve Ebû Saîd b. Ebî Amr (Muhammed b. Musa) ← Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yakub (el-Umevî) ← Esîd b. Âsım ← el-Hüseyn b. Hafs ← Süfyan (es-Sevrî) ← Ebû Hayyân (Yahya b. Saîd) ← Ebîhi (Saîd b. Hayyân) ← Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika.
- Yahya b. Saîd: 6. tabaka, sika.
- Süfyan es-Sevrî (v. 161): 7. Tabaka, sika, hüccet.
- el-Hüseyn b. Hafs (v. 211⁵⁹/212) 9. tabaka, hasenu'l-hadis, sadûk⁶⁰.
- Esîd b. Âsım (v. 270) 11. tabaka, sika⁶¹.
- Muhammed b. Yakub b. Yusuf el-Umevî (v. 344) 14. tabaka, sika, hafız.
- Hâkim en-Neysâbûrî (v. 405) 17. tabaka, sika, hafız ve Muhammed b. Musa (v. 421) 17. tabaka, sika.
- Beyhakî (v. 458)
- Muhammed b. Musa (v. 421) 17. tabaka, sika⁶².
- Beyhakî

Değerlendirme

Rivâyet zincirinin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise Beyhakî bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

Zikredilen bu tarîkte de Saîd b. Hayyân bulunmaktadır ve meçhûl olduğu hakkındaki kanaatin şaz olduğunu vurgulamak, faydadan hâlî görünmemektedir. Diğer tarîklerde yoğun olarak kendilerine ta'dil lafızlarından sika, sadûk ve hafız

⁵⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, hadis no: 4943, Salât, c. III, s. 81.

⁵⁹ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 1319, s. 166.

⁶⁰ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 597; c. II, s. 338; *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 1319, s. 166.

Ebû Hâtım sadûk olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Zehebî, *el-Kâşîf*, sıra no: 1086, c. I, s. 332.

⁶¹ Muhammed el-Ansî, *Misbâbuhu'l-erîb*, sıra no: 4367, c. I, s. 224

⁶² Muhammed el-Ansî, *Misbâbuhu'l-erîb*, sıra no: 25882, c. III, s. 238. Müellif, râvîyi Zehebî'nin sika kabul ettiği kişi olarak nakletmektedir. Ancak Zehebî'nin eserlerinde bu râvî hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

ifadelerinin kullanıldığı râvîler yer almakta, bu tarîkte ise muhaddislerin çoğu tarafından sadûk ve hasenu'l-hadis olduğu ifade edilen el-Hüseyn b. Hafsa bulunmaktadır.

Beyhakî'nin, isnadda sadece künyeleri ile bazı râvîlere işaret ettiği ve iki farklı hocadan hadisi aldığı tek senedde beyan ettiği de görülmektedir.

2.1.8. Beyhakî (v. 458/1066): es-Sünenü'l-kübrâ⁶³

أَخْبَرَنَا أَبُو زَكْرِيَّا يَحْيَى بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، أَنبَأَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ عَدْنٍ، أَنبَأَ أَبُو حَيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ ". قِيلَ: وَمَنْ جَارَ الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: " مَنْ أَسْمَعَهُ الْمُنَادِي "

Beyhakî ←Ebû Zekerriyya (Yahya b. Ebû İshak) ←Ebû Abdullah Muhammed b. Yakub (eş-Şeybânî) ←Muhammed b. Abdulvehhâb ←Cafer b. Avn ←Ebû Hayyân (Yahya b. Saîd) ← Ebîhi (Saîd b. Hayyân) ←Ali (b. Ebû Tâlib)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Ali b. Ebû Tâlib: 1. Tabaka.
- Saîd b. Hayyân: 3. tabaka, makbul, sika.
- Yahya b. Saîd: 6. tabaka, sika.
- Cafer b. Avn (v. 206⁶⁴/207⁶⁵): 9. tabaka, sika⁶⁶, sadûk⁶⁷.
- Muhammed b. Abdulvehhâb (272): 11. tabaka, sika⁶⁸.
- Muhammed b. Yakub b. Muhammed eş-Şeybânî (v. 344): 14. tabaka, sika, hafız.
- Yahya b. Ebû İshak en-Neysâbü'rî (v. 414): 17. tabaka, sika, hafız.
- Beyhakî

Değerlendirme

Rivâyet zincirinin müntehasında Hz. Ali, ibtidasında ise Beyhakî bulunmaktadır. Hz. Ali'ye ait metin, sahâbe sözü olması hasebiyle mevkûf hadistir.

Senedde sika râvîler yer almaktadır. Sadece Zehebî, Saîd b. Hayyân'ın meçhûl olduğunu ifade etmiş ancak diğer alimler, onun sika ve makbul olduğuna kanaat getirmişlerdir. Ayrıca senedde yer alan Muhammed b. Yakub,

⁶³ Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, hadis no: 5591, Salât, c. III, s. 249.

⁶⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 796, c. I, s. 295.

⁶⁵ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 948, s. 141.

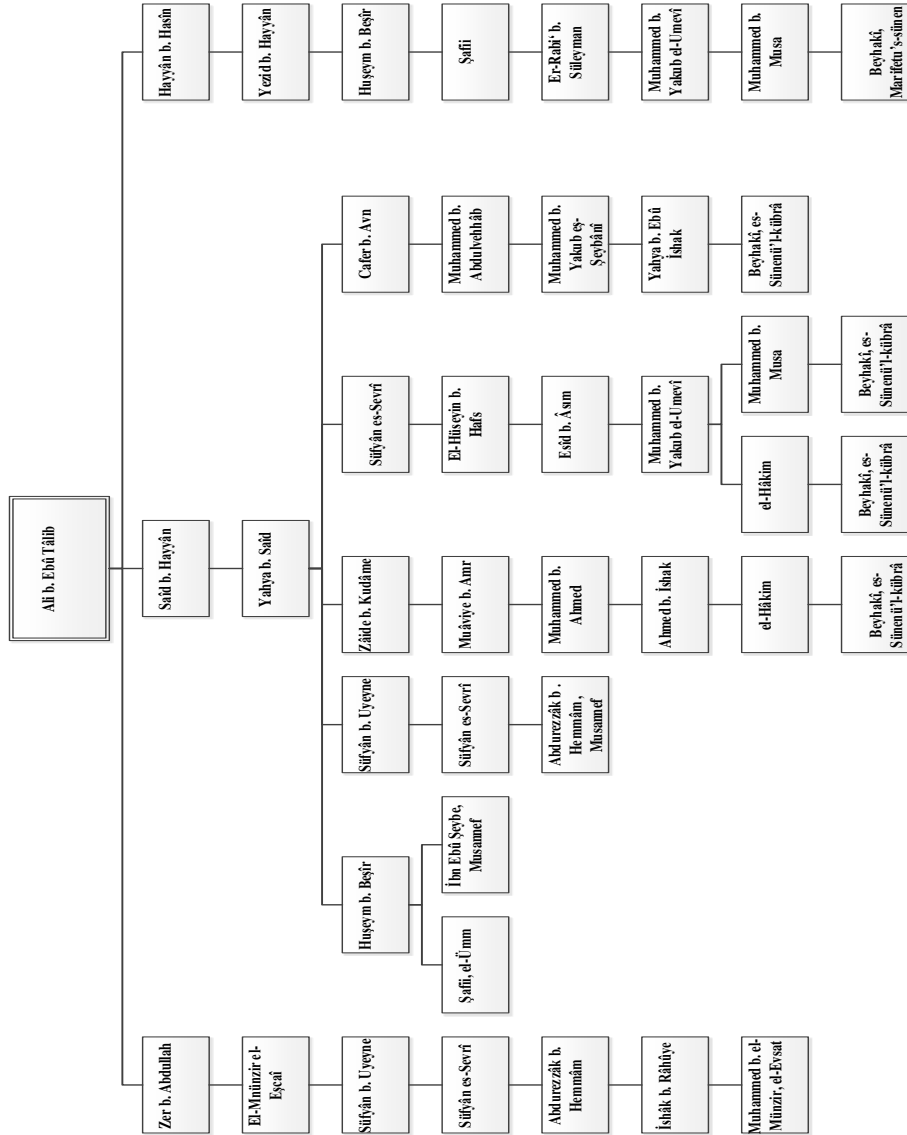
⁶⁶ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 796, c. I, s. 295.

⁶⁷ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 948, s. 141.

⁶⁸ Müteşeddî olan Nesâî, Bu râvînin sika olduğunu ifade etmektedir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 530, c. IX, s. 319.

aynı hadis metninin farklı senedlerinde de bulunmaktadır. İlk etapta râvînin aynı kişi olduğu düşünülebilir. Ancak yapılan araştırmalar neticesinde birbirinden farklı kimseler olduğu anlaşılmaktadır. Bu senedde yer alan Muhammed b. Yakub b. Muhammed eş-Şeybânî'dir. Diğeri ise kendi isnad değerlendirmesi yapılırken dede ve nisbe isimleri verilerek birbirinden farklı kimseler olduğu dikkate alınarak zikredilecektir.

2.1.9. Ali b. Ebû Tâlib Tarikiyle Nakledilen Rivâyetlerin İsnad Şeması

2.2. Ebû Hureyre Tarîkiyle Nakledilen Rivâyetler

Ebû Hureyre tarîkiyle nakledilen birbirinden farklı üç tane tarîk tespit edilmiştir. Farklı eserlerde yer alan bu tarîkleri şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.1. Dârekutnî (v. 385/996): es-Sünen⁶⁹

وَحَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَدَنِيُّ، ثنا أَبُو يَحْيَى الْعَطَّارُ مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَلِيٍّ، ثنا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْيَمَامِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ "

Dârekutnî ← Ebû Yûsuf Yakub b. Abdurrahman el-Müzekkir ← Ebû Yahyâ el-Attâr Muhammed b. Saîd b. Gâlib ← Yahya b. İshak ← Süleyman b. Dâvud el-Yemâmî ← Yahya b. Ebû Kesîr ← Ebû Seleme (b. Abdurrahman) ← Ebû Hureyre ← Rasulullah (s.a.s.)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Rasulullah (s.a.s.)
- Ebû Hureyre (v. 57): 1.tabaka.
- Ebû Seleme b. Abdurrahman (v. 94): 3. tabaka ⁷⁰, sika, imamu muksir⁷¹.
- Yahya b. Ebû Kesîr (v. 129): 5. tabaka, sika, sebt ve müdellis⁷².
- Süleyman b. Davud (v. ?): 7. tabaka, münkeru'l-hadis⁷³.
- Yahya b. İshak (v. 210): 10. tabaka, sika⁷⁴.
- Muhammed b. Saîd (v. 261): 10.tabaka, sika⁷⁵, sadûk⁷⁶.
- Yakub b. Abdurrahman (v. 331): 14.tabaka, zaîfu'l-hadis, leyse bi'l-merzâ⁷⁷.
- Dârekutnî (v.385): 16. tabaka, sika, hafız, hüccet.

Değerlendirme

Senedin müntehasında Rasulullah (s.a.s.), ibtidasında ise Dârekutnî bulunmaktadır. Kaynağı itibarıyla hadis, Rasulullah (s.a.s)'a aidiyeti sebebiyle

⁶⁹ Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed el-Hatîb el-Bağdâdî ed- Dârekutnî (v. 385), es-Sünen, (thk. Şuayb el-Arnaûd-Hasan Abdulmun'im eş-Şelebî-Abdullatif Hırzullah-Ahmed Berhûm), Müessesetü'-Risâle, Beyrût, 1424/2004. hadis no: 1553, Salât, c. II, s. 292-293.

⁷⁰ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 8142, s. 645.

⁷¹ İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 2163, II/405. İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 8142, s. 645.

⁷² İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, s. 596,

⁷³ Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, sıra no: 1792, c. IV, s. 11; Ukaylî, *ed-Duafâu'l-Kebîr*, c. I, s. 126.

⁷⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, c. IX, s. 342 sıra no: 4344.

⁷⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 5245, c. XXV, s. 276.

⁷⁶ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 837, c. III, s. 240; İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 5912, s. 480.

⁷⁷ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 7550, c. XVI, s. 431.

merfû hadistir. Bu tarîkten itibaren merfû hadisten söz edilebilir. Daha önce zikredilen tarîklerin hepsinin müntehasında Hz. Ali bulunduğu için mevkûf hadis olarak isimlendirilmişti. Lafzen aynı hadis metnine sahip ancak nispet edildiği kaynağındaki farklılığı sebebiyle rivâyet, iki farklı isimle anılmıştır.

İsnadda cerhe uğrayan iki tane râvî bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinin mevzu hadisler nakletmesi sebebiyle münker kabul edildiği bilinmektedir. Diğeri ise zayıf olmakla cerh edilmiştir. Ayrıca senedde sadûk bir râvî de bulunmaktadır. Daha önce zikredilen rivâyet zincirleriyle kıyaslandığında bu senedin en zayıf isnad olduğu söylenebilir.

2.2.2. Hâkim en-Neysâbûrî (v. 405/1015): el-Müstedrek ale's-sahîhayn⁷⁸

مَا أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهَ بِالرَّيِّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقِ، ثنا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْبَيْهَقِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ ". وَقَدْ صَحَّتِ الرَّوَايَةُ فِيهِ عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَدِيثِ

Hâkim en-Neysâbûrî ← Ebû Bekir İsmail b. Muhammed ← Muhammed b. el-Ferec el-Ezrak ← Yahya b. İshak ← Süleyman b. Davud ← Yahya b. Ebû Kesîr ← Ebû Seleme (b. Abdurrahman) ← Ebû Hureyre ← Rasulullah

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Rasulullah (s.a.s.)
- Ebû Hureyre (v. 57): 1.tabaka.
- Ebû Seleme b. Abdurrahman (v. 94): 3. tabaka, sika, imamu muksir.
- Yahya b. Ebû Kesîr (v. 129): 5. Tabaka, sika, sebt, müdellis.
- Süleyman b. Davud (v. ?): 7. tabaka, münkeru'l-hadis, şedîdu'z-za'f.
- Yahya b. İshak (v. 210): 10. tabaka, sika.
- Muhammed b. el-Ferec el-Ezrak (v. 282): 12. tabaka, sadûk⁷⁹.
- İsmail b. Muhammed (v. ?): 14. tabaka, mechûlu'l-hal.
- Hâkim en-Neysâbûrî (v. 405): 17. tabaka, sika, hafız.

⁷⁸ Hâkim en-Neysâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah (v. 405), *el-Müstedrek ala's-sahîhayn*, (thk. Mustafa Abdulkadir Atâ), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1990, hadis no: 898, , Salât, 3, c. I, s. 373.

⁷⁹ Zehebî, *Mizânu'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, sıra no: 8051, c. IV, s. 4.

Değerlendirme

Senedin müntehasında Rasulullah (s.a.s.), ibtidasında ise Hâkim en-Neysâbûrî bulunmaktadır. Kaynağı itibarıyla hadis, Rasulullah (s.a.s.)'a aidiyeti sebebiyle merfû hadistir.

İsnadda şedîdu'z-za'f, mechûlu'l-hal ve müdellis olduğu düşünülen râvîler bulunmaktadır. Ayrıca bir tane de sadûk râvî vardır. Seneddeki râvîlerin zafiyeti, merfu olarak nitelenen hadisin makbuliyet vasfını düşüren bir yapıya sahiptir. Senedde bazı râvîlerin künyeleri ile zikredildiği ancak bu künyelerin sadece "ebî veya ibnuhu" gibi muğlak ifadeler içermeyip râvîlerin aynı zamanda meşhur olan kullanımlarını da ihtiva eden bir karakteristiğe sahip olduğu görülmektedir.

2.2.3. Beyhakî (v. 458/1066): es-Sünenü'l-kübrâ⁸⁰

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ، أَنبَأَ أَبُو بَكْرٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهَ بِالرَّيِّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقِيُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْبَيْهَقِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ "

Beyhakî ← Ebû Abdullah (Hâkim en-Neysâbûrî) ← Ebû Bekir İsmail b. Muhammed ← Muhammed b. el-Ferec el-Ezrak ← Yahya b. İshak ← Süleyman b. Davud ← Yahya b. Ebû Kesîr ← Ebû Seleme (b. Abdurrahman) ← Ebû Hureyre ← Rasulullah (s.a.s.)

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Rasulullah (s.a.s.)
- Ebû Hureyre (v. 57): 1. Tabaka.
- Ebû Seleme b. Abdurrahman (v. 94): 3. tabaka, sika, imamu muksir.
- Yahya b. Ebû Kesîr (v. 129): 5. tabaka, sika, sebt, müdellis.
- Süleyman b. Davud (v. ?): 7. tabaka, münkeru'l-hadis, şedîdu'z-za'f.
- Yahya b. İshak (v. 210): 10. tabaka, sika.
- Muhammed b. el-Ferec el-Ezrak (v. 282): 12. tabaka, sadûk, hasenu'l-hadîs.
- İsmail b. Muhammed (v. ?): 14. tabaka, mechûlu'l-hal.
- Hâkim en-Neysâbûrî (v. 405): 17. tabaka, sika, hafız.
- Ahmed b. el-Hüseyn en-Neysâbûrî el-Beyhakî (v.458): 19. tabaka, sika, hafız.

⁸⁰ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Salât, hadis no: 4945, c. III, s. 81.

Değerlendirme

Rivâyet zincirinin müntehasında Rasulullah (s.a.s.), ibtidasında ise Beyhakî bulunmaktadır. Kaynağı itibarıyla hadis, Rasulullah (s.a.s)'a aidiyeti sebebiyle merfû hadistir.

Senedde şedîdu'z-za'f, mechûlu'l-hal, müdellis ve sadûk râviler bulunmaktadır. Senedde sika ve sebt olarak beyan edilen râviler de bulunmaktadır. Ancak cerh edilen râvilerin varlığı sebebiyle isnad zincirinin müstakil olarak zayıf olduğu söylenebilir.

2.3. Câbir b. Abdullah el-Ensârî Tarîkiyle nakledilen rivâyetler

Câbir b. Abdullah tarîkiyle nakledilen birbirinden farklı iki tane rivâyet tespit edilmiştir, tarîklerine ise şu şekilde yer verebiliriz:

2.3.1. Dârekutnî (v. 385/996): es-Sünen⁸¹

حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ الْخَضْرَمِيُّ، ثنا أَبُو السُّكَيْنِ الطَّائِيُّ زَكْرِيَّا بْنُ يَحْيَى، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا جُنَيْدُ بْنُ حَكِيمٍ، ثنا أَبُو السُّكَيْنِ الطَّائِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَيْكِنِ الشَّقْرِيُّ الْمُؤَدَّبُ، نا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُكَيْرٍ الْعَنْبُؤِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوْفَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: فَقَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: " مَا خَلَّفَكُمْ عَنِ الصَّلَاةِ؟ "، قَالُوا: لِحَاثِ كَانَتْ بَيْنَنَا، فَقَالَ: " لَا صَلَاةَ لِحَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ " هَذَا لَفْظُ ابْنِ مَخْلَدٍ، وَقَالَ أَبُو حَامِدٍ: " لَا صَلَاةَ لِمَنْ سَمِعَ الْبَدَاءَ ثُمَّ لَمْ يَأْتِ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ "

Dârekutnî ←Ebû Hâmid Muhammed b. Harun ←Ebu's-Sukeyn et-Tâî Zekeriyya b. Yahya ←Muhammed b. Sikkîn ←Abdullah b. Bükeyr ←Muhammed b. Sûka ←Muhammed b. el-Münkedir ←Câbir b. Abdullah ←Rasulullah (s.a.s.)

Dârekutnî ←Muhammed b. Mahled ←Cüneyd b. Hakîm ←Zekeriyya b. Yahya (Ebu's-Sukeyn et-Tâî) ←Muhammed b. Sikkîn ←Abdullah b. Bükeyr ←Muhammed b. Sûga ←Muhammed b. el-Münkedir ←Câbir b. Abdullah ←Rasulullah (s.a.s.)

Rivâyet tarîkinde yer alan râviler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Rasulullah (s.a.s.)
- Câbir b. Abdullah (v. 78): 1.tabaka.
- Muhammed b. el-Münkedir (v. 130)⁸²: 3. tabaka, hafız⁸³, imam⁸⁴, sika⁸⁵.
- Muhammed b. Sûga (v. ?): 3⁸⁶/5. Tabaka, sebt⁸⁷, sika⁸⁸.

⁸¹ Dârekutnî, *Sünen*, Salât, H. No: 1552, c. II, s. 292.

⁸² Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 114, c. I, s. 128.

⁸³ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 5170, c. II, s. 224.

⁸⁴ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 114, c. I, s. 127.

⁸⁵ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 6327, s. 508.

⁸⁶ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 6327, s. 508.

- Abdullah b. Bükeyr (v. ?): 8. tabaka, makbul, "La be'se bihi"⁸⁹, "Hadîsuhu münker"⁹⁰.
- Muhammed b. Sikkîn (v. ?): 9. tabaka, meçhûl⁹¹, sika⁹², zaîfu'l-hadis⁹³, zayıf⁹⁴.
- Zekerriyya b. Yahya (v. 251)⁹⁵: 10. tabaka, sika⁹⁶, sadûk⁹⁷.
- -Muhammed b. Harun (v. 321): 13. tabaka, sika⁹⁸.
- Dârekutnî (v. 385): 16. tabaka, sika, sıdk ve emanet sahibi⁹⁹, hafız¹⁰⁰ hüccet.
- -Cüneyd b. Hakîm (v. 283)¹⁰¹: 13. tabaka, makbul, leyse bi kaviyy¹⁰².
- Muhammed b. Mahled (v. 331)¹⁰³: 14. tabaka, sika¹⁰⁴.
- Dârekutnî (v. 385): 16. Tabaka, sika, hafız, hüccet.

Değerlendirme

İsnad zincirinin müntehasında Rasulullah (s.a.s.), ibtidasında ise Dârekutnî bulunmaktadır. Kaynağı itibarıyla hadis, Rasulullah (s.a.s.)'a aidiyeti sebebiyle merfû bir hadistir.

Tek hadis metninin başında İki farklı senede yer verilmiştir ve bu isnadlarda müşterek kabul edilebilecek ilk râvînin Zekerriyya b. Yahya olduğu

⁸⁷ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, sıra no: 1604, II/240; Mizzi, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 5275, c. XXV, s. 335.

⁸⁸ Nesâî, râvînin sika olduğunu söylemiştir. Mizzi, *Tehzîbü'l-kemâl*, sıra no: 5275, c. XXV, s. 336.; İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 5942, s. 482.

⁸⁹ Yahya b. Maîn, *et-Târîh*, sıra no: 1965, c. III, s. 404.

⁹⁰ Zehebî, *el-Muğnî fi'd-duafâ*, (thk. Nureddin İtr), Abdullah b. İbrahim el-Ensârî, İdâretu İhyâi't-Turâsî'l-İslâmî, Katar, t.y. sıra no: 3119, c. I, s. 475.

⁹¹ İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim Muhammed b. İdrîs b. Münzir et-Temimî el-Hanzalî er-Râzî (v. 327), *Kitabü'l-cerh ve't-ta'dîl*, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1371/1952, sıra no: 1527, c. VII, s. 283.

⁹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, sıra no: 15222, c. IX, s. 67.

⁹³ Zehebî, *el-Muğnî fi'd-duafâ*, sıra no: 5569, c. II, s. 586.

⁹⁴ İbn Züreyk, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed el-Makdîsî (v. 803), *Men tekelleme fihî Dârekutnî fî kitâbi's-sünen mine'd-duafâ ve'l-metrûkîn ve'l-mechûlîn (Fihî ekseru min mietey terceme leyset fî sünenü'd- Dârekutnî)*, (thk. Ebû Abdullah Hüseyin b. Ukkâşe), Vuzâratu'l-evkâf ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye, Katar, 1428/2007, sıra no: 342, c. III, s. 118.

⁹⁵ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 627, c. III, s. 337.

⁹⁶ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 4522, c. IX, s. 470.

⁹⁷ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 2034, s. 216; Müteşeddîd olan Dârekutnî, bu râvî hakkında "leyse bi kaviyy" ifadesini kullanmıştır. Bkz. İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 627, c. III, s. 338.

⁹⁸ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 1733, c. IV, s. 569.

⁹⁹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 6357, c. XIII, s. 487.

¹⁰⁰ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 925, c. I, s. 991.

¹⁰¹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 3691, c. VIII, s. 168.

¹⁰² Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 3691, c. VIII, s. 167.

¹⁰³ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 1673, c. IV, s. 499.

¹⁰⁴ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, sıra no: 1673, c. IV, s. 499.

söylenbilir. Dârekutnî'nin eserinde yer verdiği üç farklı târikte de zayıf râvîlerin bulunduğu ve ikisinin burada zikredildiği dikkate şayan bir durumdur.

2.3.2. İbn Hacer el-Askalânî (v. 852/1449): İthâfu'l-mehera bi'l-fevâidi'l-mübtekira min etrâfi'l-aşera¹⁰⁵

حدیث (قط): " لا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ " وَفِيهِ قِصَّةٌ. قَالَ فِي الصَّلَاةِ: ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا جُنَيْدُ بْنُ حَكِيمٍ، ثنا أَبُو السُّكَيْنِ الطَّائِي، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سُوَيْدٍ الشَّقْرِيُّ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُكَيْرٍ الْعَنَوِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَامِدٍ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ أَبِي السُّكَيْنِ زَكْرِيَّا بْنِ يَحْيَى بْنِ خُوَيْهٍ

Bizim tespitimize göre ilgili rivâyetin bu senedinin, Ebû Hureyre târikiyle geldiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Ancak senedde sahâbe râvîye ve kimliğine dair bir ifade yer almamaktadır¹⁰⁶.

2.4. Âişe bnt. Ebû Bekir Târikiyle Nakledilen Rivâyet

Âişe bnt. Ebû Bekir târikiyle gelen bir tane rivâyet tespit edilmiştir. Bu rivâyete şu şekilde yer verilebilir:

2.4.1. İbn Hibbân (v. 354/965): el-Mecrûhîn¹⁰⁷

وَرَوَى عَنْ ابْنِ أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْرَ مَرَّةٍ يَقُولُ: " لا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ ". أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ بْنِ مُشَنَّكَانَ بِطَبْرِيَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى الْمَقْرِي، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ كَاتِبُ اللَّيْثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ رَاشِدٍ، عَنْ ابْنِ أَبِي ذَنْبٍ

Ömer b. Raşid el-Cârî ← (Muhammed) b. Ebî Zî'b ← (İbn Şihab) ez-Zührî
← Urve (b. ez-Zübeyr) ← Âişe (bnt. Ebû Bekir) ← Rasulullah (s.a.s.)

Rivâyet târikinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

- Rasulullah (s.a.s.)
- Âişe bnt. Ebû Bekir (v. 57): 1. Tabaka.
- Urve b. ez-Zübeyr (v. 94): 3.tabaka¹⁰⁸, sika, meşhur, fakih¹⁰⁹, hafız, sebt¹¹⁰.

¹⁰⁵ İbn Hacer, Câbir b. Abdullah'tan hadis nakleden Muhammed b. el-Münkedir başlığı altında bu rivâyete yer vermektedir. Bkz. İbn Hacer, Ahmed b. Ali Ebu'l-Fadl el-Askalânî (v. 852), *İthâfu'l-mehera bi'l-fevâidi'l-mübtekira min etrâfi'l-aşera*, I-XIX, (thk. Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Sîre bi işrâfi Zühayr b. Nâsir en-Nâsir), Mecmeu Melik Fahd- Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Sîre, Medine, 1415/1994, hadis no: 3698, c. III, s. 542-543.

¹⁰⁶ Ebû Hureyre târikiyle geldiğine dair bilgiler detay için bkz. İbn Hacer, *İthâfu'l-mehera*, sıra no: 20440, c. XVI, s. 93.

¹⁰⁷ İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî el-Bustî (v. 354), *Kitâbu'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-duafâi ve'l-metrûkîn*, (thk. Mahmud İbrahim Zâyid), Dâru'l-Marife, Beyrut 1412/1992, c. II, s. 94.

¹⁰⁸ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 4561, s. 386.

¹⁰⁹ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 4561, s. 386.

- İbn Şihab ez-Zührî (v. 124): 4. tabaka ¹¹¹, sika¹¹², hafız, fakih, mutkin¹¹³.
- Muhammed b. Ebî Zî'b (v. 159): 7. tabaka, sika¹¹⁴, fakih ve esbet¹¹⁵.
- Ömer b. Raşid el-Cârî el-Kureşî: Münkeru'l-hadîs, yalan söz söyleyen kimse¹¹⁶, zayıf¹¹⁷.

Değerlendirme

İbn Hıbbân (v. 354/965) el-Mecrûhîn adlı eserinde cerhe uğrayan râvîler hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu râvîler arasında Ömer b. Raşid el-Cârî el-Kureşî'ye de namazın sadece mescidde kabul olacağına dair rivâyetle birlikte yer vermektedir¹¹⁸. Ömer b. Raşid'in, Muhammed b. Ebî Zî'b'den hadis aldığına dair ifadelerinin doğru olmadığı ve ona isnad ederek hadis uydurduğunu dile getirenler bulunmaktadır¹¹⁹. Hz. Âişe'ye nisbet edilen rivâyete, sadece cerh kaynaklarından birinde yer verilmesi de bu târîkle aktarılan senedin sıhhatinde problemler olduğunu ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Cerh edilen râvîleri işleyen kaynaklarda ilgili rivâyete yer verildiği gibi mevzûât kaynaklarında da bazı târîklerdeki râvîlerin zayıflığı sebebiyle mezkûr hadis metnine yer verilmiştir. Ancak bu mutlak anlamda rivâyet metninin zafiyetine delalet etmeyip sadece bir târîkin zayıflığını izhar sadedinde önemli bir detay olarak ele alınmalıdır¹²⁰.

2.5. Abdullah b. Abbas Târîkiyle Nakledilen Rivâyet

Abdullah b. Abbas târîkiyle gelen bir tane rivâyet tespit edilmiştir. Bu rivâyete şu şekilde yer verilebilir:

¹¹⁰ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, sıra no: 51, c. I, s. 62.

¹¹¹ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 629, s. 506.

¹¹² İclî, *Ma'rîfetü's-sikât*, sıra no: 1645, c. II, s. 253.

¹¹³ İbn Hacer, *Takrîbu't-tehzîb*, sıra no: 6296, s. 506.

¹¹⁴ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 505, c. IX, s. 305.

¹¹⁵ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 505, c. IX, s. 306.

¹¹⁶ Ebû Hâtim'in, ve Ukaylî'nin Ömer b. Raşid el-Cârî'yi cerh ettiği bu ifadeler için bkz. Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn b. el-Hâc el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Zaîfe ve'l-Mevzûâ ve eseruha's-seyyii fi'l-ümme*, XIV, Dâru'l-Meârif, Riyad 1412/1992. sıra no: 4397, c. IX, s. 387.

¹¹⁷ İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, sıra no: 734, c. VII, s. 446.

¹¹⁸ İbn Hıbbân, *Kitâbu'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-duafâi ve'l-metrûkîn*, c. II, s. 94.

¹¹⁹ İbn Hıbbân, *Kitâbu'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-duafâi ve'l-metrûkîn*, c. II, s. 93-94.

¹²⁰ Rivâyet metninin geçtiği mevzûât kaynakları için bkz. İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman Ali, *el-İlelü'l-mütenâhiye fi'l-ehâdisi'l-vâhiye*, (thk. Halil el-Meyyis), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, y.y., 1403, c. I, s. 410-411; Suyûtî, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celeleddin (v. 911) *el-Leâliu'l-masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevzûa* (thk. Ebû Abdurrahman Salah b. Muhammed), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1996, c. II, s. 14.

2.5.1. Rebî' b. Habîb (v. 103/722): el-Müsned¹²¹

أَبُو عُبَيْدَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ " . قَالَ الرَّبِيعُ: يَعْنِي بِذَلِكَ وَاللَّهِ أَعْلَمُ الْفَضْلَ مَا بَيَّنَّ صَلَاتِهِ فِي الْمَسْجِدِ وَصَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَمَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ فَقَدْ جَارَتْ صَلَاتُهُ بِإِتِّفَاقِ الْأُمَّةِ

Rivâyet tarîkinde yer alan râvîler hakkındaki genel cerh ve ta'dil değerlendirmeleri:

er-Rebî' b. Habîb ← Ebû Ubeyde (Müslim b. Ebû Kerîme) ← Cabir b. Zeyd
←(Abdullah) b. Abbas ←Rasulullah (s.a.s.)

- Rasulullah (s.a.s.)
- Abdullah b. Abbas (v. 68): 1. Tabaka.
- Cabir b. Zeyd (v. 93)¹²²: 3. tabaka, sika¹²³, imam¹²⁴ talebe¹²⁵.
- Müslim b. Ebû Kerîme (v. ?): 6. tabaka, meçhûl¹²⁶, zayıf¹²⁷, şii.
- er-Rebî' b. Habîb (v. 103): 7. tabaka¹²⁸, sadûk ve zayıf¹²⁹, münkeru'l-hadis¹³⁰ şii¹³¹, sika¹³².

Değerlendirme

Senedin müntehasında Rasulullah (s.a.s.), ibtidasında ise er-Rebî' b. Habîb bulunmaktadır. Kaynağı itibarıyla hadis, Rasulullah (s.a.s.)'a aidiyeti sebebiyle merfû hadistir.

Senedde zayıf ve münker olduğu bildirilen iki tane râvî bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinin (Müslim b. Ebû Kerîme) zafiyeti hakkında ortak bir anlayışın olduğu ve muhaddislerin hemen hepsinin kendisini zayıf olarak addettikleri ifade edilebilir. Ancak diğeri hakkında aynı şeyin söylenmesi pek mümkün değildir. Yapılan cerh ve ta'dil araştırmalarında hem sika hem de zayıf ve münkeru'l-hadis olarak değerlendirilen başka bir râvî bulunmamaktadır. Bu râvî ise er-Rebî' b. Habîb'tir. İki farklı değerlendirmenin merkezinde bulunan er-Rebî' b. Habîb'in cerh edilmesi durumu eserlerde daha sıklıkla karşılaşılan bir

¹²¹ Rebî' b. Habîb (v. 103/722), *el-Müsned*, Mektebetü Maskat, Umman, 1423, s. 124, sıra no: 259.

¹²² Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 72, c. I, s. 287.

¹²³ İclî, *Ma'rifetü's-sikât*, sıra no: 203, c. I, s. 263; İbn Maîn ve Ebû Zur'a, Cabir b. Zeyd'in sika olduğunu söylemiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, sıra no: 61, c. II, s. 38.

¹²⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, sıra no: 728, c. I, s. 287.

¹²⁵ Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl*, c. XV, s. 156.

¹²⁶ Zehebî, *Mizânu'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, sıra no: 7505, c. IV, s. 106.

¹²⁷ Zehebî, *el-Muğni fi'd-duafâ*, sıra no: 6221, c. II, s. 656.

¹²⁸ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, sıra no: 1885, s. 206.

¹²⁹ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, sıra no: 1885, s. 206.

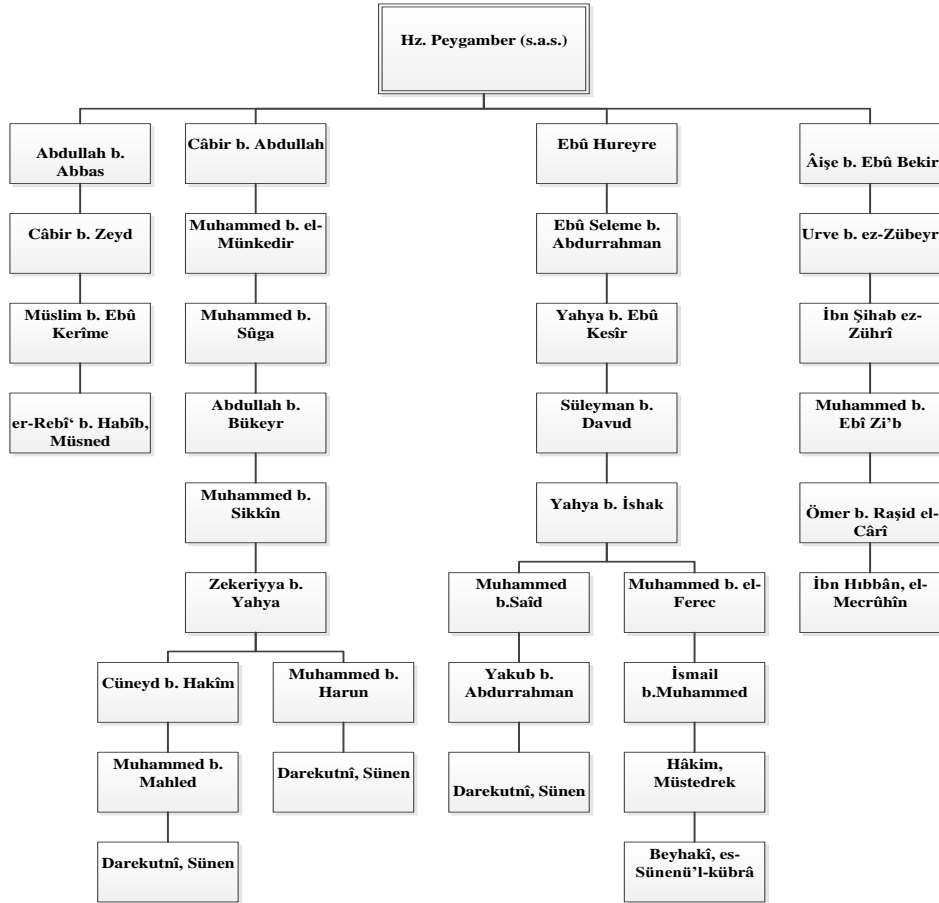
¹³⁰ el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, sıra no: 947, c. III, s. 277.

¹³¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl*, sıra no: 1856, c. IX, s. 68.

¹³² Yahya b. Maîn'in er-Rebî' b. Habîb içi sika dediği nakledilmektedir. Bkz. Mizzî, *Tehzibu'l-kemâl*, sıra no: 1856, c. IX, s. 68.

durumdur. Ancak aynı zamanda kendisine sika denildiği de malumdur. Hem sika hem zayıf râvî olarak addedilen bu râvînin hangi vasfı sebebiyle cerh edildiği tespit edilerek adalet ve zabtına dair sıhhatli bir çıkarımda bulunmak gerekmektedir. Bir şeyin birbirine tamamen zıt iki vasfı aynı anda bulundurması muhal bir durum olduğundan özellikle bu râvînin tercemesi hakkında daha derin bir inceleme yapmak gerekmektedir¹³³.

2.6. Ali b. Ebû Tâlib'in Dışındaki Diğer Sahâbe Tarafından Nakledilen Rivâyetlerin İsnad Şeması

¹³³ Aynı metin lafzına sahip rivâyetlerin tamamının senedinde yer alan râvîler arasında birbirinden zıt vasıfları hâiz olduğu düşünülen başka bir râvî bulunmadığı için mezkûr râvî hakkındaki cerh-ta'dil değerlendirmeleri ve cerh gerekçeleri, tüm senedler dikkate alınarak ve birbirleri ile kıyaslanarak yapılacak ve bütün hadis usulü prensipleri dikkate alınarak rivâyet metni hakkındaki nihâî hükümün ele alınacağı başka bir çalışmada yer verilecektir.

3. Rivâyet Tarîklerindeki Râvîlerin Hoca-Talebe İlişkilerine Dair Bir Mülâhaza

Çalışmamız esnasında tüm isnad zincirlerinde yer alan râvîler arasında hoca-talebe ilişkisi olup olmadığına dair bir araştırma yapılmıştır¹³⁴. Bu araştırmadan hasıl olan bilgiler dikkate alındığında birbiri ile hoca-talebe bağı bulunduğu tespit edilemeyen hiçbir tarîk yoktur. Yani tüm isnad zincirlerindeki râvîlerin birbiri ile rivâyet bağı bulunmaktadır. Dolayısıyla hiçbir senedde inkıtadan bahsedilemez. Birden çok künyesi olması, farklı isim ve nisbelerle de meşhur olmaları sebebiyle bazı râvîlerin, hocası cihetinden araştırma yapılması yetersiz kalmıştır. Bu gerekçeyle kimliği izhar olmayan râvîleri, talebeleri cihetinden de araştırma zarûî bir hal almıştır. Tüm bu araştırmaların neticesinde kendisi hakkında hiçbir bilginin hasıl olmadığı râvî kalmamıştır. Rivâyetin tüm senedlerindeki ittisal tespit edilirken bazı râvîlerin zikredilen gerekçeler hasebiyle aralarındaki hoca-talebe ilişkisini tespit zor bir hal almıştır. Tüm râvîler arasındaki irtibat tespit edildiği halde bu bağı izharında zorlanılan üç farklı sened zinciri bulunmaktadır. Bu isnadların hangi eserler ve râvîler olduğu hakkında bilgi vermek gerekirse:

Şâfiî (v. 204) el-Ümm adlı eserinde ilgili rivâyete yer vermiştir ve bu rivâyetin ibtidası olarak da Huşeym b. Beşîr bulunmaktadır. İmam Şâfiî ve Huşeym arasındaki hoca talebe bağı, hem hoca hem de talebe cihetinden yapılan araştırma neticesinde tespit edilmiştir.

Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir (v. 318) el-Evsat fi's-sünen ve'l-icmâ' ve'l-ihtilâf adlı eserinde Hz. Ali'den rivâyeti nakleden kimse olarak Zer b. Abdullah b. Zurâre bulunmaktadır. Ancak onun Hz. Ali'den hadis aldığına dair bir bilgi ancak hoca ve talebe cihetinden yapılan araştırma neticesinde tespit edilmiştir. Aynı şekilde Muhammed b. İbrahim b. el-Münziri de İshâk b. Râhûye'den hadis aldığına dair bir ifade de aynı yöntemle vakıf olunan bir bilgi statüsündedir.

Beyhakî (v. 458) ise es-Sünenü'l-kübrâ adlı eserinde yer verdiği tarîkin ibtidası olarak Ahmed b. İshak ve Hâkim en-Neysâbûrî'ye yer vermektedir. Yine zikredilen iki râvî arasındaki bağ da her ikisinin hoca-talebelerinin tamamı gözden geçirilerek elde edilen veri kategorisindedir.

¹³⁴ Rivâyet senedlerinde yer alan râvîlerin hoca talebe ilişkileri, Mizzi'nin Tehzîbu'l-Kemâl adlı eseri taranarak gerçekleştirilmiştir. Mizzi, Cemalüddîn Ebu'l-Haccâc Yûsuf (v. 742/1341), *Tehzibu'l-Kemâl*, I-XXXV (thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1415/1994.

Sonuç

Mescide yakın bulunan kimsenin sadece mescidde kılacağı namazın kabul olacağını beyan eden hadis metninin tam olarak birbirinden farklı on beş senedi tespit edilmiştir. Ancak bazı durumlarda râvîler hadis metnini aldıkları hocalarını ismen zikretmemişler sadece künye veya nisbeleri ile onlara işaret etmişlerdir. Tarîklerdeki bu kapalılık kaynak taramaları yapılarak bertaraf edilmiştir. Ancak bazen de sadece "غیره" denilerek yetinilmiştir. Bu durumu hâiz iki tane tarîk vardır ve tarîklerdeki talebe râvînin hocası olarak kimi kastettiği, diğer tarîklerden yapılan çıkarımlarla ortaya konulmaya çalışılsa da sonuç olarak kesin bilginin yerini alabilecek bir vasfa sahip olmayıp sadece zan statüsünde bir yapıya sahiptir. Rivâyet zincirlerinin her biri müstakil olarak incelendiğinde senedinde cerh edilen ya da adil olmasına rağmen azınlık tarafından cerhe uğrayan ve sika denilmeyip hasenu'l hadis ve makbul kabul edilen râvîsi olmayan tek bir tarîk bulunmaktadır. Bu tarîk Beyhakî'nin Marifetu's-sünen ve'l-âsâr adlı eserinde yer verdiği tarîktir. Zikredilen tarikteki tüm râvîlerin sika ve hafız olduğu beyan edilmektedir.

Rivâyet tarîkleri kaynağı itibarıyla merfu ve mevkûftur. Ancak mevkûf olan rivâyetlerin sıhhat bakımından daha kuvvetli oldukları anlaşılmaktadır. Bazı tarîklerde zayıf ve münkeru'l-hadis râvîler bulunmaktadır. Ayrıca aynı isme sahip birbirinden farklı ve ikisi de sika olan râvîlerin bulunduğuna da dikkat etmek gerekmektedir.

Kaynakça

- Abdurrezzak b. Hemmâm, Ebû Bekir Abdurrezzak b. Hemmâm es-San'âî (v. 211/826), *Musannef*, I-XI, (thk. Habiburrahman el-Âzâmî), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1403.
- Ali b. Medînî, Ali b. Abdullah b. Cafer es-Sa'dî el-Medînî (ö. 230/845), *el-İlel*, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1980.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (v. 458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-XI, (thk. Muhammed Abdulkadir Atâ), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- _____, *Marifetu's-sünen ve'l-âsâr*, XV, (thk. Abdulmu'ti Emin Kal'acî), Câmiatu'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, Karatîşi-Pakistan; Dâru'l-Kuteybe, Dımeşk-Beyrut; Dâru'l-Va'y, Halep-Kahire; Dâru'l-Vefâ, Mansûra-Kahire, 1412/1991.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrâhim (v. 256/870), *et-Târîhu'l-kebîr*, I-XII, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, t.y.,
- Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed el-Bağdâdî ed- Dârekutnî (v. 385/996), *es-Sünen*, I-V, (thk. Şuayb el-Arnaûd-Hasan Abdulmun'im eş-Şelebî-Abdullatif Hırzullah-Ahmed Berhûm), Müessesetü'-Risâle, Beyrût, 1424/2004.

- Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ansî, *Misbâbuhu'l-erîb fî takrîbi'r-ruvâtî'llezîne leysû fî takrîbi't-tehzîb*, I-IV, Mektebetu's-San'â el-eseriyye, Yemen ve el-Fârûku'l-Hadîse, Mısır, 1426/2005, 2009.
- Ebû Bekir b. Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Kûfî (v. 235/850), *Musanef*, (thk. Muhammed Avvâme), Dâru'l-Kible, y.y., t.y.
- Elbânî, Muhammed Nâsıruddîn b. el-Hâc el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zaîfe ve'l-Mevzûâ ve eseruha's-seyyü fî'l-ümme*, I-XIV, Dâru'l-Meârif, Riyad 1412/1992.
- Hâkim en-Neysâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah (v. 405/1015), *el-Müstedrek ala's-sahîhayn*, I-IV (thk. Mustafa Abdulkadir Atâ), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1411/1990.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit (v. 463/1071), *Târîhu Bağdâd (Tarîhu Medîneti's-Selâm) ve ahhâru muhaddisîha ve zikru kuttânihâ el-ulemâ min ğayri ehlihâ ve vâridihâ*, I-XVII, (thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1422/2001.
- İbn Adiyy, Abdullah b. Adiyy b. Abdullah b. Muhammed Ebû Ahmed el-Cürcânî (v. 365/976), *el-Kâmil fî duafâi'r-ricâl*, I-VII, (thk. Yahya Muhtar Ğazzâvî), Dâru'l-Fikr, Beyrut 1409/1988.
- İbn Asâkir, Ebu'l-Kasım Ali b. el-Hasan b. Hibetullah (v. 571/1176), *Târîhu Dimeşk*, I-LXXX, (thk. Amr b. Ğurâme el-Umerî), Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1415/1995.
- İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim Muhammed b. İdrîs b. Münzir et-Temimî el-Hanzalî er-Râzî (v. 327/939), *Kitâbü'l-cerh ve't-ta'dîl*, I-IX, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1371/1952.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali Ebu'l-Fadl el-Askalânî (v. 852/1449), *İthâfu'l-mehera bi'l-fevâidi'l-mübtekira min etrâfi'l-aşera*, I-XIX, (thk. Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Sîre bi işrâfi Züheyr b. Nâsır en-Nâsır), Mecmeu Melik Fahd- Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Sîre, Medine 1415/1994.
- _____, *Lisânu'l-mîzân*, I-X, (thk. Abdulfettah Ebû Ğudde), Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Beyrut, 1423/2002.
- _____, *Tabakâtü'l-müdekkisîn ve ta'rîfi ehli't-takdîs bi merâtibi'l-mevsufîn bi't-tedlîs*, (thk. Asım b. Abdullah el-Karîvîti), Mektebetü'l-Menâr, Ürdün, t.y.
- _____, *Takrîbu't-tehzîb*, (thk. Muhammed 'Avvâme), Dâru'r-Raşîd, Haleb, 1411/1991.
- _____, *Tehzîbu't-tehzîb*, I-XII, Meclisu Dairetü'l-Mearif en-Nizamiyye, Haydarabad, 1325.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed Ebî Hatim et-Temimî el-Büstî (v. 354/965), *Kitâbü's-Sikât*, I-X, Matbaâtu Meclisi Dairetü'l-Meâ'rifi'l-Osmaniyye, Haydarabad 1393/1973.
- _____, *Kitâbu'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisîn ve'd-duafâi ve'l-metrûkîn*, (thk. Mahmud İbrahim Zâyd), Dâru'l-Marife, Beyrut 1412/1992.

- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (v. 774/1373), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XXI, (thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), Dâru'l-Hicr, y.y., 1423/2003.
- İbn Münzir, Ebû Bekir Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir en-Neysâbü'rî (v. 319/932), *el-Evsat fi's-sünen ve'l-icma ve'l-ihtilâf*, I-V, XI, (thk. Ebû Hammâd Sağîr Ahmed b. Muhammed Hanîf, Dâru't-Tayyibe, Riyad 1405/1985.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' Ebû Abdullah el-Basrî ez-Zührî (v. 230/845), *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I-VIII, (thk. Muhammed Abdulkadir Ata), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1410/1990.
- İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman Ali (v. 597/1201), *el-İlelü'l-mütenâhiye fi'l-ahâdîsi'l-vâhiye*, (thk. Halil el-Meyyis), I-VI, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, y.y., 1403.
- İbn Zürayk, Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed el-Makdisî (v. 803/1401), *Men tekelleme fîhi Dârekutnî fi kitâbi's-sünen mine'd-duafâ ve'l-metrûkîn ve'l-mechûlîn (Fîhi ekseru min mietey terceme leyset fi sünenü'd- Dârekutnî)*, (thk. Ebû Abdullah Hüseyin b. Ukkâşe), Vuzâratu'l-evkâf ve'ş-Şuûnu'l-İslâmiyye, Katar 1428/2007.
- İclî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullah b. Salih (v. 261/874), *Marîfetü's-sikât min ricâli ehli'l-ilm ve'l-hadîs ve mine'd-duafâ ve zikru mezâhibihim ve ahbârihim*, I-II, (thk. Abdulalîm Abdulazîm el Büstevî), Mektebetü'd-Dâr, Medine 1405/1975.
- Kasım b. Kutluboğa, Ebu'l-Fidâ Zeynüddin el-Hanefî (v. 879/1475), *es-Sikât mimmen lem yekaa fi'l-kütübi's-sitte*, I-IX, Merkezu'n-Nu'man li'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, San'â, 1432/2011.
- Mizzî, Cemalüddîn Ebu'l-Haccâc Yûsuf (v. 742/1341), *Tehzibu'l-Kemâl*, I-XXXV (thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf), Muessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1415/1994.
- Rebî' b. Habîb (v. 103/722), el-Müsned, Mektebetü Maskat, Umman 1423.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr Celaleddin (v. 911/1505), *el-Leâliu'l-masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevzûa* (thk. Ebû Abdurrahman Salah B. Muhammed), I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.
- Şâfiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. el-Abbâs ek-Kureşî el-Mekkî (v. 204/820), *el-Ümm*, I-VIII, Dâru'l-Marife, Beyrut 1410/1990.
- Yahya b. Maîn (v. 233/847), *et-Târîh*, I-IV, (thk. Ahmed Muhammed Nûr Seyf), Merkezü'l-Bahsi'l-İlmî ve lhyâu't-Turâsi'l-İslâmî, Mekke, 1399/1979.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman (v. 748/1348), *Mîzânu'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*, I-V, (thk. Ali Muhammed el-Becâvî), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, t.y.
- _____, *el-Kâşif fi ma'rifeti men lehû rivâye fi'l-kütübi's-sitte*, I-II, Dâru'l-Kible, Cidde, 1413/1992.

-
- _____, *el-Muğnî fî'd-du'afâ*, I-II, (thk. Nureddin İtr)- Abdullah b. İbrahim el-Ensârî, İdâretu İhyâi't-Turâsi'l-İslâmî, Katar, t.y.
- _____, *Tezkiratü'l-huffâz*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, t.y.